



## KRIMINĀLISTIKAS UN OPERATĪVĀS DARBĪBAS TEORIJAS APAKŠNOZARE

### AIZTURĒŠANA APSARDZES DARBĪBĀ – PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

*Mg. iur. Leonīds Makans,  
Biznesa augstskola „Turība”, Latvija*

*Mg. iur. Agra Lācīte-Čakstiņa,  
Biznesa augstskola „Turība”, Latvija*

Personu aizturēšana ir ikvienas valsts kriminālās un administratīvās tiesvedības instruments, kas ļauj veikt efektīvu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanu un administratīvo pārkāpumu procesa nodrošināšanu. Latvijas Kriminālprocesa likumā un Administratīvo pārkāpumu kodeksā visai detalizēti noteikti aizturēšanas nosacījumi, kārtība un procesuālā noformēšana.

Arī Apsardzes darbības likumā paredzētas apsardzes darbinieka tiesības ierobežot personu tiesības un brīvību, aizturot tās, ja par viņām pastāv aizdomas, ka tās apsargājamā objektā ir izdarījušas noziedzīgu nodarījumu vai administratīvo pārkāpumu. Tomēr, atšķirībā no kriminālprocesuālās un administratīvās personu aizturēšanas kārtības un dokumentēšanas detalizētās reglamentācijas, Apsardzes darbības likumā paredzēts vienīgi apsardzes darbinieka pienākums nekavējoties informēt Valsts policiju par aizturēšanu<sup>1</sup>.

Ievērojot, ka jebkura aizturēšana uzskatāma par būtisku iejaukšanos personas tiesībās uz brīvību, un apsardzes komersantu apsargājamo objektu lielo daudzveidību, Apsardzes darbības likumā dotā aizturēšanas reglamentācija liekas nepietiekama ne tikai no tiesiskā, bet arī taktiskā viedokļa. Piemēram, Kriminālprocesa likuma 265. pantā – Aizturēšanas kārtība – paredzētas amatpersonas tiesības veikt aizturamā kratīšanu, ja ir pamats uzskatīt, ka aizturamajam ir ierocis, vai ka viņš var iznīcināt, izmest vai noslēpt pie viņa esošus pierādījumus<sup>2</sup>. Savukārt Administratīvo

pārkāpumu kodeksa 256. pantā – Personas aplūkošana un mantu apskate – uzskaitītas konkrētas tam pilnvarotas Valsts policijas un pašvaldības policijas amatpersonas, Valsts robežsardzes amatpersonas, Valsts ieņēmumu dienesta amatpersonas, Valsts vides dienesta un Dabas aizsardzības pārvaldes amatpersonas, kuras var veikt personas aplūkošanu un mantu apskati, sastādot par to atsevišķu protokolu vai izdarot ierakstu protokolā par administratīvo aizturēšanu<sup>3</sup>. Šāda likumdevēja noteiktā aizturēšanas kārtība nodrošina tādas svarīgus aizturēšanas principus kā apkārt esošo personu un pašu aizturēšanas dalībnieku drošības un pierādījumu nodrošināšanas garantijas<sup>4</sup>.

Domājams, ka personu drošības garantijas, veicot aizturēšanu, mūsdienās ir visai aktuāla problēma. Aizturēto personu nepārmeklēšana var izraisīt smagas sekas. Piemēram, 2006. gadā Valmierā policijas iecirknī tika nogādāts stipri ieriebis vīrietis, kurš nespēja pats saviem spēkiem pārvietoties. Taču aizturētais, izmantojot apģērbā paslēptu personīgo šaujamieroci, deviņas reizes izšāvis uz policistiem, divus no tiem nogalinot<sup>5</sup>. Protams, varam uzskatīt, ka šādi ekscesi ir retums, tomēr ieroču pielietojuma riski pieaug. Par to var pārliecināties ikvienā interneta portālā, iepazīstoties ar policijas relīžēm, kurās tiek runāts gan par draudēšanu ar šaujamierociem līdzīgiem priekšmetiem, gan arī šaušanu no tiem. Līdz ar to, garantējot apkārtējo cilvēku un personisko drošību, vienlaikus ar likumā noteiktajām apsardzes darbinieka tiesībām aizturēt personu,

par kuru pastāv aizdomas, ka tā apsargājamā objektā ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu vai administratīvo pārkāpumu, un nekavējoties par to informēt Valsts policiju, fiksēt lieciniekus, apsargāt notikuma vietu un nodrošināt tās neaizskaramību, būtu jānosaka arī tiesības izdarīt aizturētā pārmeklēšanu/kratīšanu<sup>6</sup>.

Cita ļoti svarīga problēma personu aizturēšanas kontekstā ir cilvēktiesību ievērošana. Šo problēmu ir akcentējusi arī profesore S. Kazaka, norādot, ka ar aizturēšanu saprotama ne tikai attiecīgajā normatīvajā aktā paredzēta formāla darbība, kas atspoguļota atbilstošos dokumentos, bet arī jebkuras citas darbības, kas faktiski ierobežo personas brīvību, piemēram, prasība sekot uz policijas iestādi vai apsardzes telpu u. c., pat tad, ja persona neapzinās savas brīvības ierobežošanu<sup>7</sup>. Šajā sakarā interesi izraisa dažas atziņas, kas atrodamas apsardzes uzņēmuma Grifs AG darbinieku avīzē, no kuras uzzinām, ka apsargi rīkojas saskaņā ar "*Personu aizkavēšanas – aizturēšanas instrukciju*"<sup>8</sup>, kura gan nekur nav publicēta, un tāpēc nav skaidrs, ar ko atšķiras personas aizkavēšana no aizturēšanas, kaut gan ikviena tam pilnvarotas amatpersonas personas izdarīta brīvības ierobežošana vērtējama kā aizturēšana. No šī raksta izriet, ka 2013. gadā iesniegtas 53 sūdzības par apsargu darbībām, no kurām 26 jeb 49% bijušas pamatotas; turpat teikts, ka gada laikā apsargājamajos objektos aizkavētas 72057 personas, un, ievērojot to, ka tikai 26 gadījumos personu aizturēšana atzīta par nepamatotu, izdarīts visai diskutabls secinājums, ka tikai 0,038% gadījumu apsargi pieļāvuši pārkāpumus.

Tomēr, iepazīstoties ar citiem materiāliem, kuros skarti jautājumi par apsardzes darbinieku veiktajām aizkavēšanām/aizturēšanām, nākas secināt, ka daudzos gadījumos to atbilstība likuma prasībām ir visai apšaubāma, piemēram, aizturētā persona tiek vesta uz mežu, tiek pieļauta nelikumīga personu pārmeklēšana, personu aiztur tikai pēc tam, kad pagājušas trīs dienas pēc notikuma u. c.<sup>9</sup>

No Apsardzes darbības likuma 4. panta var secināt, ka apsardzes darbiniekam, veicot attiecīga objekta apsardzi, jābūt formas tērpā, kuram jāatšķiras no ikdienas apģērba, ar skaidri izlasāmu tā apsardzes komersanta nosaukumu, ar kuru apsardzes darbinieks atrodas darba tiesiskajās attiecībās. Lai gan šāda prasība

minētajā likumā nav nepārprotami un strikti definēta, ievērojot apsargājamo objektu lielo daudzveidību, tomēr publiskajos objektos tāda prasība ir pamatota un saprotama. Diskutējama varētu būt šo prasību attiecināšana uz apsardzes darbiniekiem, kuru uzdevums ir, atrodoties tirdzniecības zālē, atklāt zagļus un ziņot par to apsardzei<sup>10</sup>. Ja šie darbinieki ir apsargi un veic apsargu funkcijas, tad viņiem darba pienākumi būtu jāpilda formas apģērbā, jo Apsardzes darbības likumā atšķirībā no Detektīvdarbības likuma<sup>11</sup>, nav paredzēti apsargu slēpti veicami apsardzes pasākumi un slēpta indivīdu novērošana. Kaut arī šī problēma nav tieši saistīta ar personu aizturēšanu, tomēr var būt par vienu no aizturēšanas kārtības pārkāpumu iemesliem gadījumos, ja šāds aģents kļūdās.

Tāpat diskutabls ir rakstā paustais uzskats, ka par zādzību aizdomās turamo personu var aizturēt kā veikala telpās, tā arī ārpus tām, jo Apsardzes darbības likumā nav noteikts, ka to nedrīkstētu darīt kaut kādā attālumā no veikala<sup>12</sup>. Domājams, ka šāds uzskats ir nepareizs gadījumā, ja aizturēšana veikta tikai saistībā ar aizdomām, ka pircējs varētu būt kaut ko nolauptījis. Apsarga pilnvaras attiecas tikai uz apsargājamo objektu, un tas Apsardzes darbības likumā akcentēts, nosakot apsardzes darbinieka tiesības un pienākumus. Tāpēc personas aizturēšana ārpus objekta būtu pieļaujama vienīgi tad, ja persona izdarījusi prettiesisku nodarījumu, par ko nav nekādu šaubu, un bēg no nodarījuma izdarīšanas vietas.

Rakstā minētie piemēri var liecināt, ka Apsardzes darbības likumā dotais personu aizturēšanas regulējums nav pilnīgs un ne vienmēr atbilst reālām apsardzes darbības ikdienas situācijām. Līdzās minētajam, vēl viena ar apsardzes darbinieku veiktajām personu aizturēšanām saistīta problēma ir aizturēto personu izvietošana līdz policijas ierašanās brīdim. Loģiska liekas prasība aizturētās personas turēt speciāli tam ierīkotā telpā, apstākļos, kuri aizturētajam nebūtu pazemojoši un būtu izslēgta iespēja nodarīt sev kaitējumu. Proti, prasības varētu būt līdzīgas noteiktajam likuma "Par policiju" 12. pantā<sup>13</sup> un noteikumos "Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai"<sup>14</sup>.

Apkopojot rakstā minēto, var secināt:

– pašreizējais personu aizturēšanas regulējums Apsardzes darbības likumā nav pietiekams;

– personu aizturēšanas regulējums Apsardzes darbības likumā var izraisīt aizturēšanas iemeslu un nosacījumu dažādu traktēšanu apsardzes darbības praksē, izraisot tiesību pārkāpumus.

Apsardzes likuma normas, kurās reglamentēta personu aizturēšana būtu jāpapildina ar noteikumiem par aizturēšanas kārtību, personas pārmeklēšanas kārtību un aizturēto personu uzturēšanās nosacījumiem, Apsardzes darbības likuma IV nodaļu papildinot ar 18<sup>1</sup> pantu “Personu aizturēšanas kārtība” šādā redakcijā:

*“(1) Aizturot personu, par kuru pastāv aizdomas, ka tā apsargājamā objektā ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu vai administratīvo pārkāpumu apsardzes darbiniekam:*

*1) nekavējoties šai personai jāpaziņo, par ko tā tiek aizturēta;*

*2) ja ir pamats uzskatīt, ka aizturamais ir bruņots, var veikt aizturamās personas pārmeklēšanu (kratīšanu) un tai klātesošo mantu apskati;*

*3) par personas pārmeklēšanu un mantu apskati sastāda protokolu, kurā norāda - kas, kad un kur izdarījis aizturēšanu, kāpēc un kas aizturēts, kādi dokumenti, priekšmeti, nauda un citas vērtības atrodas pie aizturētās personas;*

*4) aizturēto iepazīstina ar protokolu, un par to viņš parakstās protokolā;*

*(2) Personas pārmeklēšanu var izdarīt ar aplūkojamo personu viena dzimuma darbinieks*

*(3) Līdz Valsts policijas darbinieku ierašanās brīdim aizturētā persona ievietojama speciāli šim nolūkam aprīkotā telpā, ievērojot 2009. gada 7. jūlija MK Noteikumus Nr. 735 „Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai”.*

## Atsauces

- <sup>1</sup> Apsardzes darbības likums. 13.02.2014. likums/LV, 47 (5107), 06.03.2014.
- <sup>2</sup> Kriminālprocesa likums. 21.04.2005. likums/LV, 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, 11, 09.06.2005.
- <sup>3</sup> Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. 07.12.1984. likums/Ziņotājs, 51, 20.12.1984.
- <sup>4</sup> Kriminālistika. 2. daļa. Kriminālistiskā taktika. Autoru kolektīvs prof. A. Kavaliera vadībā. Rīga, LPA, 1999. 111.-117. lpp.
- <sup>5</sup> Valmierā nošauj divus policistus; no amata atstādina divas amatpersonas. <http://www.tvnet.lv>, 2006. gada 31. jūlijā.
- <sup>6</sup> Šādas tiesības ir paredzētas arī citās valstīs. Sk., piemēram, Power to arrest training manual. State of California Department of consumer affairs, Bureau of Security and Investigative Services, June 2015. Tiešsaite: [http://www.bsis.ca.gov/forms\\_pubs/poa.pdf](http://www.bsis.ca.gov/forms_pubs/poa.pdf)
- <sup>7</sup> Kazaka S. Kriminālprocesuālā aizturēšana un tiesības uz brīvību un drošību. Zinātniski praktiskās konferences „Kriminālprocesuālās aizturēšanas tiesiskums” rakstu krājums. Rīga, LPA, 2008, 30. – 32. lpp.
- <sup>8</sup> Pircēju uzvedība un pieņēmumi par apsargu tiesībām. Grifs AG Darbinieku Avīze. Tiešsaite: <http://www.grifsag.lv/upload/avize/GrifsAG-NR17-www.PDF>
- <sup>9</sup> Tihanovska I. Nepamatoti aiztur pircēju. Portāls Diena.lv 2002. gada 12. marts. Tiešsaite: <http://www.diena.lv/arhivs/nepamatoti-aiztur-pircēju-11265248> Ventspilī dīvainā nāvē mirst pusmūža sieviete. Portāls TVnet.lv 2010. gada 6. augusts. Tiešsaite: [http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/341246-ventspili\\_divaina\\_nave\\_mirst\\_pusmuza\\_sieviete](http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/341246-ventspili_divaina_nave_mirst_pusmuza_sieviete) Veikala apsardze pakļauj pusaudzes pazemojošai pārmeklēšanai. Portāls Delfi.lv 2006. gada 7. marts. Tiešsaite: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/veikala-apsardze-pakļauj-pusaudzes-pazemojosai-parmeklesanai.d?id=13820247> Pazemo, nepamatoti aizturot veikalā; apsargi pat neatvainojas. Portāls Liepajniekiem.lv, 2013. gada 28. septembris. Tiešsaite: <http://www.liepajniekiem.lv/zinas/sabiedriba/pazemo-nepamatoti-aizturot-veikala-apsargi-pat-neatvainojas-101433>
- <sup>10</sup> Pircēju uzvedība un pieņēmumi par apsargu tiesībām. Grifs AG Darbinieku Avīze. Tiešsaite: <http://www.grifsag.lv/upload/avize/GrifsAG-NR17-www.PDF>.

- <sup>11</sup> Detektīvdarbības likums. 05.07.2001. likums/LV, 110 (2497), 20.07.2001., Ziņotājs, 16, 23.08.2001.
- <sup>12</sup> Pircēju uzvedība un pieņēmumi par apsargu tiesībām. Grifs AG Darbinieku Avīze. Tiešsaite: <http://www.grifsag.lv/upload/avize/GrifsAG-NR17-www.PDF>
- <sup>13</sup> Par policiju. 04.06.1991. likums/Ziņotājs, 37, 24.09.1992.
- <sup>14</sup> Kārtība, kādā personas tiek ievietotas un turētas pagaidu turēšanas vietās, un prasības šādu vietu aprīkošanai. Ministru kabineta 07.07.2009. noteikumi Nr. 735/LV, 110 (4096), 14.07.2009.

---

### Abstract

The article deals with some problems aroused in cases attached with detention realized by security guards, according to the Security Guard Activities Law. As far the Security Guard Activities Law determinates just a reasons for detention, but does not prescribes the procedure of detention, violation of human rights are very likely and takes place as well. Likewise, article shows common incidents of human rights violation. Article expires with offer to make amendments in Security Guard Activities Law in purpose to reduced possible violations of human rights in detention during everyday activities of security guards.

### Аннотация

Статья посвящена некоторым проблемам соблюдения прав человека, возникающим при задержании лиц работниками охраны, руководствуясь Законом об охранной деятельности. Наличие в упомянутом законе лишь оснований для задержания, но отсутствие регламентации его порядка и правил содержания задержанных до передачи их государственной полиции создает опасность нарушения прав человека при задержании, а также угрозу безопасности как задерживаемых, так и работников охраны. В статье также рассмотрены наиболее распространенные в практике охранной деятельности нарушения прав человека при задержании лиц и сформулированы предложения по внесению изменений в соответствующие нормативные акты.

*Pētījums prezentēts Baltijas Starptautiskās akadēmijas starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē „Likumība, drošība un tiesiskā kārtība sabiedrības transformācijas ģeopolitiskajos apstākļos” 2015. gada 24. aprīlī.*

---